

COOL

To slovo má v současnosti dva hlavní významy:

1. původní a základní - chladný, studený, klidný, přeneseně i drsný,
2. novodobý slangový - moderní, současný, „in“, v pohodě.

Druhý význam nás může trápit jen tím, že vzešel z toho prvního, protože podstatou této modernosti, současnosti a pohodovosti je chlad, studenost, drsnost. Ve významu chladný, studený jde však i o terminus technicus různých druhů umění, včetně divadla; proto mě bude zajímat právě on.

Ale začněme odjinud.

Ta móda už trvá dlouho. Dívky a dámy s fialovými rtíky, namodralými kruhy pod chladně opovržlivýma očima, zastřenýma černou patkou vlasů nebo ještě líp černými brýlemi, s nehty jako drápy dravce a na podpatcích vysokých jako jejich pohrdání světem okolo; nebo naopak s kanadami na nohou, piercingem a samozřejmě tetováním: co civíš - fuck you - mám tě na háku. Hoši a pánové s neméně chladným pohledem, v obleku, s kravatou a bílými manžetami, striktně odříznutí od okolí, jako by se štilili dotknout světa kolem; nebo s lebkou a hnáty na triku, cvoky na kožené bundě a s řetězem u pasu, v roztlemených teniskách s nezavázanými tkaničkami znechuceně odplivují nad nudnou ubohostí světa a fuckují kudy chodí.

Vím, že jde o různé, zdánlivě protikladné sociální i subkulturní skupiny - ale něco je spojuje: jsou cool. Ti první nám sdělují, že by se nás nedotknuli ani tyčí, ti druhí že kašlou na to, co si o nich myslíte. Je to jen různý způsob vyjádření téhož opovržení.

Člověk se musí tvářit, jako že právě opustil hráčské doupě, kde odpráskl dva či tři z těch nýmandů, co zaplavují zemi, odpovídá nejvyš jednoslovně a všestranně ukazovat, že svět mu může být ukraden a nejlepší by bylo vyhodit ho do povětří - shit! Hlavně si nezadat, hlavně nedat najevo zaujetí, nenadchnout se, nemít něco rád či aspoň neprozradit to, hlavně pro nic nebýt...! Cool je pak jen jiné slovo pro lhosejnost i bezohlednost, pro bezcitnost a krutost, pro vulgaritu i pro prázdnotu; nebo alespoň pro přihlášení se k nim.

Bylo už řečeno, že cool je i styl, větev, ne-li žánr divadla (i jiných druhů umění) - od poloviny 90. let 20. století se zaměřuje na společensky rozporně přijímané postavy zvrhlíků, deviantů apod., za použití záměrně drastických až šokujících prostředků (abych užil slovníkové definice). Kdybychom vycházeli z toho, co zhusta vidíme na jevišti a o čem čteme v recenzích, museli bychom věřit, že v našem nechtutném, zlém světě žijí jen zvrhlíci a devianti, surovci, cynici a vulgární primitivové.

Opravdu je náš život z pětaosmdesáti procent tak příšerný, plný agrese a nenávisti, opravdu nás obklopuje jen násilí a vulgarita, opravdu žijeme jen z ošklivosti?

Nemám ten pocit.

Proč ale současné umění - nebo abychom se drželi svého kopyta - divadlo zobrazuje převážně jen tu druhou stranu a kritici žádné jiné umění neuznávají - nebo možná ani neznají?

DIVADLO
Jaro '12
PRODĚTI

Jistě: komunistická propaganda nás držela u zdi pomalované šťastnými hutníky, rozesmátými havíři a rozjásanými družstevnicemi, kombajny vesele zpívají v polích, pšenice se sype, chléb voní, svět je krásný a šťastný (jen těch imperialistů a revanšistů kdyby nebylo!) - zítra se bude tančit všude, až naše vítězné vlajky rudé na stožáry světa vyletí...

Zbavili jsme se té hloupé růžové ideologie a dobrovolně přijali ideologii opačnou: svět je ohavný, zlý, krutý a prázdný. Je to doklad inteligence? (Připomínám, že to slovo znamená tolik, co rozumět, rozlišovat, chápat, vybírat.) Těžko. Spíš doklad podléhání módním vlnám. - Ode zdi ke zdi.

Ale co na Západě, kde se na vítězné vlajky rudé tolik netěšili, tušili, že u vysoké pece je pěkná dřina a venku někdy taky prší tak, až pšenice shnije na poli? Je to jen v tom, že lidem se tak nějak líbí v silácké póze neporazitelnosti a nezranitelnosti nebo naopak v trpitélské póze, v jakémže to hrozném světě musíme žít a jacíže jsou ti ostatní odporní? Nevím. Moc tomu nerozumím a ani nevěřím, že lidi takový pohled na život skutečně baví.

A smí vůbec umění chtít zobrazit i krásu, náklonnost, libost, lásku...? Není to už jakýsi kýčovitý střední proud, snaha o líbivost a komerce?

Samozřejmě, že smí - když jeho cílem není jen líbit se, ale dobrat se k podstatě oné krásy, k tomu, kdy se krásou stává a že nebývá zadarmo. Kýč nespočívá v tom, co je zobrazováno (do jisté míry ani jak), nýbrž především v tom proč, za jakým účelem, s jakým záměrem, a tudíž s jakým sdělením zobrazuje to, co zobrazuje. Kýč je faleš, která se chce líbit. Komerce je prodejnost a prodejnost předpokládá líbivost. A když se líbí a dobře prodává být cool a produkovat cool, může být komercí a kýčem právě to. Otázkou arciť je, nakolik se to opravdu líbí a nakolik je to výsledkem mediální masáže.

Co to všechno má společného s divadlem pro děti? Bohužel víc, než se zdá. Divadlo pro dospělé už bere cool drama jako svébytný žánr (podobně jako literatura, film či výtvarné umění). A divadelníci hrající pro děti jsou dvojího druhu: buď považují děti za nesvéprávné hlupáčky, na které je třeba šíšlat nepřebornými zdrobnělinkami a vyprávět jim o roztomiloučkém něžňoučkém hezounkém světě, nebo naopak věří, že děti jsou jen zmenšení dospělí a je třeba naservírovat jim to se vším všudy, aby věděly, v čem to žijí a co je čeká. Existuje ještě třetí skupina - ti, kteří přemýšlejí o tom, čím děti toho kterého věku žijí, co by potřebovaly a v jakém světě bychom s nimi chtěli žít - ale nevím, není-li jich menšina.

Luděk Richter

Vztah k tomuto přejatému slovu mám odtaziť. Z toho plyne, že ani v umění a životě *cool* v uvedených spojeních nevyhledávám. Domnívám se, že to nepotřebuji, jako nepotřebuji sledovat adrenalinové sporty ani jako divák. Gurmáni vědí, že nadměrné užití koření činí pokrm nepoživatelným a zvyšování dávek otupuje chuť. Ctitelům jazyka je známo, že hyření vulgarismy unavuje a otupuje jejich účinek. Že by *všeho s mírou* anebo *čeho je moc, toho je příliš*, byla moudra, která platit přestávají?

Jana Křenková (s potěšením listující v Lidových rčeních, zpracovaných Jaroslavem Zaoralkem)

Otázka, jaký mám vztah ke cool divadlu, filmu, literatuře..., mě trochu nakopnula, abych se zamyslel, co že to ty „cool arts“ vlastně jsou, což je vlastně důkaz, že do mého života nevstoupily nijak významně ... ale zas kolem a kolem ... jestli do toho patří bří Coenové a Hanebný Tarantino a Sarah Cane a Cormac McCarthy ... tak přece jen musím konstatovat, že něco z toho se mě dotklo. I když, že tahle země není pro starý,

se ví už hodně dlouho ... no a zkrátka... jestli to říká něco nového o tom trochu pochybuju a zda je potřeba hrubnoucí svět reflektovat agresivními a obscenními prostředky o tom taky pochybuju ... no, ale abych zas jen nemoralizoval ... asi je v pořádku ta šíře umělecké svobody, ten prostor k otevřenosti až na dřevě, ta schopnost mluvit o všem i tom, na co se lidi bojí pomyslet ... ale asi i trochu chybí solidní zhodnocení, co vlastně tento přístup do umění přináší ... zda pomáhá, aby lidi skrze kumšt byli lepší, nebo jen více chodili do multiplexů a na divadelní atrakce, protože je to COOL.

V knize A. Tarkovského Ztracený čas je citace Dostojevského: „... říká se, že umění má co nejvěrněji zobrazovat život. To je nesmysl ... spisovatel (básník) sám život vytváří, dokonce takový život, který v plném rozsahu před ním neexistoval...“

Takže, kdybych jeho tvrzení spojil s předcházejícím tématem, dalo by se na otázku odpovědět otázkou: Není náš život tak COOL taky proto, že je kolem nás tolik cool umění?
Pavel Němeček

Coolu se úspěšně vyhýbám. Cool nejsem a nechci být. Většinou vůbec nevím co je zrovna moderní a když se to dozvím, tak nechápu proč zrovna toto a proč bych se tomu měla přizpůsobovat.
Iveta Dřízhalová

Díky výzvě jsem si udělala malou osobní inventuru, zda jsem *in* co se *cool* týče. A ke svému zděšení jsem zjistila, že tomu tak není a tak jsem podnikla opatření, abych *in* byla a ke svému údivu jsem nakonec zjistila že *in* jsem, jen jsem nevěděla, že vlastně vím co je *cool*.

Ono *cool*, jak jej tedy teď, náležitě poučena, chápu, tedy ono PRAVÉ COOL je „výdobytkem“ západního typu šoumenství „ala“ James Bond. Pokud se toto *cool* ale objevuje v českém rybníčku, stává se z něj poměrně kuriózní žabinec tragikomické povahy.

Cool je dle mého soudu vše co nějak souvisí se snobismem, celebritománií, démonem médií, svůdností, pomíjivostí, panstvím módy... a v důsledku vlastně s hloupostí. Vše co je na efekt a postrádá moudrost, soudnost a citovost. Cool po česku je upocená honba za tím vším v době, když už se na západě pomalu zjišťuje, že tudy cesta nepovede. V kultuře, tedy *cooltuře*, je to vlastně rys českého měšťáka začátku třetího tisíciletí. Napadají mne i paradoxní příklady toho, co by *cool* být nikdy nemohlo. Babička Boženy Němcové, český Honza, Švejk, Rusalka, Zlatovláska, Rychlé šípy, postavy ze Starých pověstí českých..., ale nikdy neříkej nikdy! S trochou české vynalézavosti, kdo ví? Pokud by se Rusalce objevil na zubech otisk modrozelené rtěnky, určitě by *cool* nebyla. Pokud ovšem dodrží správný rozměr poprsí, vhodně zvolený *make up*, značkové oblečení pro každou scénu atp., bude *cool* i *hot* a na zpěvu či hereckém umění už pak ani nesejde.
Bohumila Plesníková

Cool...

Tak nevím... Jestli vlastně nejsme pokrytci... ohrneme nos nad něčím, co si tak děcka sama pojmenovala. Naši rodiče říkali „to se nosí“, my že je to „moderní“ a naše děti, že je to „cool“. Ale pořád je to o tom samém. O potřebě vyhranit se. Vůči něčemu a v určitém věku vůči všemu. To, že se toho chytil byznys a nutí celý svět chovat se jako pubertáci, je věc druhá. Ale zase na druhou stranu, nikoho nemůže, ani sebelepší byznys donutit, aby dělal něco, co nechce dělat. Máme svobodnou vůli. Tu nám dal Bůh. Tak že co?

Takže to. Tu svobodnou vůli nám dal, abychom se každý nějak vymezili. A každý to nějak děláme. A i my herci, autoři, hudebníci, výtvarníci, profesionálové, amatéři... to děláme. Máme svá témata, své úděly a taky své možnosti... myslím tím lidské.

A proto je ta nabídka tak pestrá.

Nevadí mi věci, které jsou cool. Nevadí mi, pokud z nich čtu, vnímám, slyším to, co mi chce autor říct. A pokud se něco tváří jako cool, ale není tím, tak je to a bude to vždycky, jen prachsprostá šmíra. A ta tu byla taky vždycky. A přežili jsme. Mám tedy velkou důvěru. Třeba, bývalá kolegyně z knihovny mi tuhle řekla, že začíná stoupat počet mladých čtenářů. A moje dcera byla (33 let) byla poprvé (tedy po třetí, ale to už si nepamatuje) na opeře, a byla nadšená.

Tak nezoufejme. Věřme. A dělejme dobré divadlo.

Dáda Weisssová

Doufám, že cool dramatika, tento průnik drsných výrazových prostředků včetně drsného jazyka, je pouze časově limitovaný jev. Doufám. Bohužel už to trvá hodně dlouho. Těžko snáším chlad a bezcitnost plízcí se z jeviště, šokování jen pro šokování, drsnost jen pro drsnost, plivání vulgarity jen pro to plivání a vulgaritu. Nezřídká se stává, že lze jen stěží rozeznat, jestli tyto drsné projevy jsou samoúčelné, nebo jestli mají být zobrazením zoufalců v agresivním prostředí, nebo jestli to inscenátor prostě jinak neuměl. Nemám chuť chodit do divadla, abych na jevišti sledovala cool hýkání, „lejkání“, blití, mrzačení a znásilňování. Nemám chuť nechat si ubližovat. A sleduji, že spousta diváků, bývalých stálých příznivců divadla, přestává do divadla chodit (zejména lidé od 40 let výš). Také si nechtějí nechat ubližovat. Určitá část těch mladších, kteří jinak o divadlo ani příliš nestojí, naopak někdy na cool hry přichází v očekávání senzace, násilí je zřejmě jejich vnímání světa či životního stylu bližší - a jazyk takových her je zřejmě i jejich jazykem. Čím drsnější, tím pro ně asi přitažlivější, v hledišti pak můžeme slyšet spokojené přizvukování až chechot.

Aby bylo jasno: nemám ráda mdlé hry, příliš uhlazené a o ničem. Ty mě nudí. Ale ten druhý extrém - cool hry - mě obtěžuje. Nevadí mi „sprosté slovo“ na jevišti, ale jen tehdy, kdy „sedne“, kdy plní svůj účel. Vadí mi tehdy, jestliže je užito beze smyslu, jen aby se jednodušší divák zasmál. A tehdy, je-li těchto slov nadužíváno, když ho na mě - diváka - prskají téměř z každé věty.

Totěž, co jsem tu uvedla o cool jazyce, se týká i jednání.

Odcházím -li z divadla s pocitem úspěšnosti, ulepenosti a s pocitem ulpení hnusného slízu, zabrání mi to zamyslet se nad sdělením hry, ale přiměje mě to příště strávit svůj čas jinde a jinak. (Poznámka: několikrát jsem při debatě s tvůrci zjistila, že se nad sdělením nezamýšleli, byla to prý jen ukázka z periferie lidské společnosti, že jim o nějaké sdělení nešlo. Tak proč?????)

Uzavírám tedy:

Pro mne a mnoho mých známých cool divadlo není, nebaví mě a nepotřebuji ho. Ovšem - komu se líbí, at' si ho užije! Já stále doufám, že je to jen časově omezený jev. Mě zcela stačí, kolik cool jevů přináší sám život. Nepotřebuji si je množit ještě na jevišti. Mám ráda divadlo chytré a raději povznášející, event. radostné.

Azalka Horáčková

Cool divadlo pro mateřskou školu?

Chtělo by se mi napsat spoustu věcí o tom, jaké by MĚLO být divadlo předkládané malým dětem, které si teprve formují názor na umění. A jaká je realita? Do školek jsou (bůhví proč) zvána představení, která můžeme v mnoha případech nazvat divadelní vraždou či paskvilem. Levitující maminka v Červené Karkulce, houkající sanitka jedoucí pro vlka a jeho následná operace za záchranu spolknuté Karkulky a babičky v téže pohádce...ano, i tohle je možné... Proč dětem krivíme smysl pro krásu tímto? Učitelky

odpovídají: „Dětem se to líbí, smějí se a jsou šťastné“. To je ale bohužel jen důsledek toho, co jim předkládají a jaká představení do MŠ zvou.

Formovalo-li by děti kvalitní divadlo, zasype herce takto trapného představení záplava dětských bačkůrek (jak jednou vtipně vystihl můj manžel) a bylo by vymalováno. Už i v tvorbě pro mateřské školy je většina divadelních kusů plná laciných fórů, které ale „fungují“ na diváky dokonale. Takže NABÍDKA URČUJE POPTÁVKU, NEBO POPTÁVKU URČUJE NABÍDKU? Pavlína Slavíková

Možná je to příliš generační výpověď a už jsem na tento druh tvorby v letech. Nevyhledávám ji vím o ní málo a do života ji nechci. Bulím v divadle, kde se ubližuje dětem a starým lidem, drastickým filmům se vyhýbám a když se v kvalitním filmovém díle objeví drsnější scéna, zavírám oči a trpím s hrdiny vědouce, že je to jenom umění. Jsem příliš senzitivní, abych holdovala ordinérním scénám a šokujícím rozuzlením situací. Sprostota mě leká, jeví se mi na jevišti jako bezúčelná. Jako působivé uznávám zcela jiné divadelní prostředky.

Dokud mi to má práce a také zdraví dovolilo, účastnila jsem se velmi ráda různých divadelních přehlídek, kde jsem se nechtěně s několika pokusy o cool drama seznámila. Tam jsem také dospěla k názoru, že cool drama není druh tvorby, kterou bych vyhledávala a držím se toho. Neupírám právo divadelníkům inscenovat Marka Ravenhilla a jiné cool autory, jen předem hlásím: „Nechci to vidět! Bez ohledu na nadšené ohlasy vím bezpečně, že mě tam nikdo nedostane“. Možná je mé odmítnutí velmi striktní a zdánlivě emocionální, ale mám ho jasně zdůvodněno i v rovině rozumové.

Pokud je divadlo zrcadlem života a cool dramatika je jenom jedním z odvětví, pak tu musí nutně platit pravidla výstavby dramatu. Jeviště plné obscénností a diváci jásající nad vystupňovaným násilím doprovázeným výkřiky a dunivou hudbou mi nic takového nenabízejí. Že popírám existenci těchto jevů v našich životech? Ale ne. Já přece vím, že život je stále drsnější a realita hrubne. Jen to všechno nechci podpořit přitakáním. Stále si ještě mohu vybrat. Raději se budu držet idylických dětských inscenací, osvědčené klasiky a souborů, které neusilují o to, šokovat mě svou pestrou tvorbou. Pokud má své diváky, neberu jim radost z prožitku katarze při cool představení. Já ji tam ne našla. Možná je místo cool dramatiky v oblasti psychiatrie jako prostředek k odžití si šoků z ran, jež lidé v průběhu složitých životních peripetií schytali. A dlouhodobě jim působí strádání, rádi by se z jejich područí vymanili. Možná má cool drama své místo jako pomůcka psychologů při odvykacích terapiích... nevím, dohaduji se.

Divadlo by mělo povznášet, ne člověka zašlapávat do země. Ať si klidně cool drama existuje, ale opakují - BEZE MĚ. Jitka Fojtíková

SNĚHOVÁ KRÁLOVNA

Luděk Richter podle stejnojmenné pohádky Hanse Christiana Andersena

Herec a herečka zpívají píseň CESTY I

Země je kulatá
směr se těžko hledá
cesty vedou sem a tam
nám to přesto nedá

Chodíme po světě
hledáme svý štěstí
pohádky hrajeme
pro ty, co se sešli

Nemáme Kašpárka,
ba ani Škrholu
lidí nám nadávaj
do moulů, do

My jsme však veselí
táhneme krajem
věříme na štěstí
a pořád hrajem

Na scéně jsou dva těsně přiléhající domky s okénky, vytvářející jakousi „oponu“.

Kaj vykoukne z okénka: Dobré jitro.

Gerda vykoukne z okénka druhého domečku: Dobré jitro.

Oba vyjdou před domky, Kaj dá Gerdě růži, ta zabíhá s voláním:

Gerda: Mám ji!

Oběhnutím zadem si vymění místa, Kaj se objeví na druhé straně s růží a volá:

Kaj: Mám ji já!

Totéž se opakuje ještě dvakrát; když vyběhnou počtvrté, všimnou si zapadajícího slunce v dálce, zarazí se, podívají na sebe, zaběhnou dovnitř a oba naráz vykouknou z oken:

Gerda: Dobrou noc.

Kaj: Dobrou noc.

Noc - chvíle ticha; znovu se otevře okénko, z něj vykoukne Kaj a celá situace od „dobrého jitra“ až po noc se opakuje ještě podruhé a potřetí - tak plyne den za dnem.

Když si počtvrté řeknou „Dobré jitro“ a šli by si opět hrát před dům, ozve se zaklepání. Kaj a za ním Gerda vyjdou před dům a rozhlížejí se.

Gerda: Kdo to byl?

Kaj: Nevím. (straší ji:) Možná Sněhová královna!

Gerda se lekne: Nemluv o ní! (ohlédne se) Je prý zlá. (znovu se ohlédne) Koho políbí, s tím je prý ámen.

Kaj ji vezme růži a vyšplhá s ní na popínavé růže. Gerda se udiveně otočí:

Gerda: Kaji... Vrat' mi tu růži!

Kaj shora: Tak si pro ni pojd'!

Gerda se snaží vyšplhat nahoru, padá...

Kaj se směje, pak jí poradí: Musíš se přitáhnout rukama, nohu dát nahoru - tak vidíš...

Oba sedí a houpají se, spokojení, šťastní...

Gerda po chvíli: Co kdyby nás někdo viděl, že šplháme po růžích?

Kaj: Tak zavřeme.

Oba seskočí a zavřou dveře - za nimi opět výskot:

Gerda: A mám ji!

Kaj: Kdepak - mám ji já!

Gerda: Ne, ne, ne - já ji mám...

Vyběhnou, všimnou si zapadajícího slunce v dálce, zarazí se, zaběhnou dovnitř, zaběhnou dovnitř, vykouknou z oken - když v tom Kajovi cosi padne do oka.

Kaj: Au!

Gerda: Co se ti stalo

Kaj změněný - vztekle: Nic se mi nestalo. Co by se mi mělo stát?! Dobrou noc!

Gerda: Dobrou noc.

Oba zmizí v domcích - noc. Začíná sněžit.

Gerda ráno: Dobré ráno! - Jů - sněží! (vyběhne ven, obrátí se a volá:) Kaji, zima je tady!

Kaj vyjde a prohlíží si nadšeně vločku: Ta je krásná! Jako z obchodu. (Gerdě:) Kam se hrabe tvá růže!

Gerda: Kaji?!

Kaj: Gerda, Gerda, trefila ji herda - bum!

Dá Gerdě herdu do zad, až upadne.

Gerda: Kaji???

Kaj na ní vyplázne jazyk a otočí se k ní zády.

Gerda: Babička říkala, že ti určitě padla do oka vločka Sněhové královny.

Kaj: Babička! Ta tomu rozumí! Už mě ty hloupé růže nebaví. Vůbec nic mě nebaví! Všechno je tu malé a hloupé! - Jdu ven!

Vytáhne si sáňky.

Gerda: Kam jdeš?

Kaj: Za Sněhovou královnou!

Gerda: Kaji!!! Počkej! Půjdu s tebou.

Kaj: To není nic pro holky! (Strčí Gerdu dovnitř a zabouchne za sebou dveře; pak se podívá na růži, hodí ji na zem a s radostným:) Juchú! (skočí na saně a za jízdy radostně křičí:) To je rychlost! Mám nejrychlejší sáňky!

Kaj zastaví; vtom jede kolem Sněhová královna na saních - přejede kolem Kaje, který na ní u vytržení zírá - Sněhová královna zastaví opodál a otočí ke Kajovi hlavu.

Královna: Chceš?

Kaj horlivě kývne: Chci!

Královna přejede před Kaje, ten se připojí se sáňkami za ni - zavíří sníh a frrr!

Kaj: Tohle je rychlost, to jsou sáně, to je život!!!

A jsou pryč.

Vichřice přejde, vítr odfoukne sníh, ozve se zpěv ptáčků - je jaro. Gerda smutně vyjde, podívá se do Kajova okénka, pak:

Gerda: Lidé říkají, že Kaj se už nikdy nevrátí. Že je prý mrtev. Možná se pod ním prolomil led. Prý si to zavinil sám. Ale on přeci nebyl zlý - to jen ta vločka. Řeko, vzala's mi Kaje? - Řeko! Vrať mi jej! Dám ti to nejlepší, co mám: dám ti své střevíčky! (položí střevíčky na hladinu řeky:) Vem si je, řeko! Plavte!

Plavte!!! Počkejte - pomůžu vám. (*nastoupí do loďky a postrkuje botičky, aniž si všimne, že sama vypluje s lodí:)* Plavte! Tak plavte! Plavte!...

Gerda odpluje.

Herec a herečka zpívají píseň **CO VZALA VODA**

Co vzala voda, nevydá (3x)

Jak roky voda běží,
vše odnáší pryč
tvé boty od mámy
ba i tvůj míč
už vrátí se ti stěží

Vzala je voda
snad je to škoda
co naděláš?

Jak voda léta plynou
vše odnáší pryč
i tvoje naděje
zmizí jak ten míč
a teď si hledej jinou

Vzal všechno ďas
jak plyne čas
co naděláš
a jednou vezme si i nás.

Co vzala voda, nevydá (3x)

Namísto domků jsou na scéně vrátka zahrádky, před něž Gerda připlouvá s voláním:

Gerda: Pomóc!

Babka *vybíhá před vrátka:* Ále, ále...! (*přitáhne Gerdu s loďkou ke břehu*) Takové hezounké děvčátko a málem by se utopilo. Copak tě to napadlo pustit se sama do světa?

Gerda: Hledám Kaje - chlapce, který mně dával růže.

Gerda ukazuje růži Babce, ta se na ni podívá, odhodí ji na zem a češe Gerdu, jakoby očarovávala:

Babka: Kaje, Kaje - muzika nám hraje
nech ho klidně být - co chceš, můžeš mít
učesu ti vlásky - dělám to jen z lásky!
Co chceš, můžeš mít - mít, mít, mít...

Gerda *oblouzněná:* Co se to se mnou...? Kam jsem to jen chtěla?

Babka otvírá před Gerdou vrátka do zahrady a vtahuje ji tam:

Babka: Chtěla bys třešně? - natrhej si. Chtěla bys jahůdky? - nasbírej si. A nezapomeň si prohlédnout mé květinky. (*zamkne za Gerdou vrátka a pro sebe si zamne rukama:*) Takové hezounké děvčátko jsem si vždycky přála mít. (*a zajde do domku*)

Gerda chodí zahrádkou, voní ke květinám, je okouzlená, až najednou uvidí za plotem svou růži.

Gerda: Růže! Má růže! Ach - málem jsem zapomněla... - Tulipáne, neviděl jsi mého Kaje?

Tulipán: Nezajímají mě Kajové. Musím držet hlavu hezky zpřímá. Nemohu se ohlížet po druhých.

Gerda: Slunečnice, určitě jsi z té výšky viděla Kaje!?

Slunečnice: Nestarám se o Kaje. Musím se otáčet za sluncem, aby si mě všimlo.

Gerda: Narcise, Narcisku, neviděl's Kaje?

Narcis: Ach, co je mi po nějakém Kajovi? Což nejsem sám dost krásný?!

Gerda: Chudobko, alespoň ty mi řekni: Kde je můj Kaj?

Sedmikráska: No dovol! Nejsem chudobka - jsem Sedmikráska! A o Kajovi nic nevím. Ale v zemi není - to bych musela vědět.

Gerda: Není tedy mrtev?!!!

Gerda jde k vrátkům, ta jsou zamčená - opře se o ně - nic - rozběhne se a vrátka nic. Leze tedy přes plot:

Gerda: Jak to říkal Kaj... Přitáhnout se rukama, nohu nahoru, tak...! (*seskočí, zdvihne růži a rozhlédne se:*) Bože, to jsem se zdržela. Vždyť už je skoro léto! (*a vydá se na cestu*)

*Herec a herečka zpívají píseň **BOSKY***

Ach jó, ptáci ty se maj'
Ach jó, ptáci ty se maj'
když se jim zachce, letí
a vidí celý kraj

Já když chci vidět kousek
tak musím boty vzít
a pořád jít, jít,
pořád jen jít

Ach jó, ptáci ty se maj'
Ach jó, ptáci ty se maj'
když se jim zachce, vzletí
a vidí, kde je Kaj

Já nemám ani boty
tak musím sílu mít
a bosky jít, jít, jít
jen bosky jít

Ach jó, ptáci ty se maj'
Ach jó, ptáci ty se maj'
když se jim zachce, vzletí
a vidí, kde je Kaj...

Na plotě při cestě sedí Havran.

Havran: Kampak? Kam tak sama v šírrém světě?

Gerda: Hledám chlapce jménem Kaj - dával mi růže, ale pak zmizel. Už od jara jej hledám.

Havran: Byl chytrrrý?

Gerda: Byl.

Havran: To by mohlo být. Byl krrrásný?

Gerda: Byl.

Havran: To by mohlo být. To by mohlo být.

Gerda: Cože?! Ty myslíš?!! (*obejme z radosti havrana*)

Havran: Jen rrozumně! Jen rrozumně! Mohl by to být on. Ale jistě na tebe zapo-
mněl prro svou prrrinceznu.

Gerda *překvapena*: On je u nějaké princezny?

Havran: Nedávno se brrrali. Ona je moc krrrásná a on - on je akorrrát.

Gerda *jásá*: To je určitě Kaj! Tedy jsem jej našla! (*tleská rukama, skáče a metá kozelce, pak*;) Nedovedl bys mě k němu?

Havran: Rrrád, rrrád.

*Havran letí, Gerda jej následuje - přijdou k bráně do zámku a Gerda už se chystá pře-
lézat bránu.*

Gerda: Přitáhnout se rukama, nohu nahoru...

Havran: Počkej! (*strčí lehounce zobákem do brány a ta se otevře*) Dál musíš sama.
Buď opatrrrná - a já ti budu drrrřet drrrřáčky.

*Gerda obejme havrana, dá mu pusu na zobák a havran opilý štěstím odlétá. Gerda
vejde; vevnitř leží Princ a Princezna na závěsné posteli s nebesy, jež se táhle houpe.
Gerda se snaží uvidět prince do tváře, ale houpání jí to stěžuje. Nakonec nešťastná
z neúspěchu se otočí a vzdychne:*

Gerda: Ach, jo!

*...a v tom ji postel žd'uchne do zadku, až upadne; Princezna a Princ se na posteli oto-
čí ke Gerdě.*

Princezna: Co to?

Princ: Kdo to?

Gerda: Není to on!

Princezna a Princ se podívají na sebe a pak na Gerdu.

Princ: Kdo není on?

Princezna: A kdo jsi ty?

Gerda: Promiňte, princí: Vy nejste Kaj, chlapec, který mi dával růže. Promiňte, prin-
cezno: Jmenuji se Gerda a hledám ho už od jara. Nohy mě už bolí.

Princ: Chudinko. Chůze vždycky bolí.

Princezna: Skutečnost je tak ošklivá

Gerda: Kaj není ošklivý. Neviděli jste ho?

Princ: Opravdového chlapce z masa a kostí? - nestýkáme se s opravdovými lidmi.

Princezna: Je s nimi tolik starostí.

Gerda: Ale Kaj...

Princ: V našich snech není.

Princezna: V těch je všechno snadné.

Princ: A lehké.

Princezna: A krásné.

Princ: A růžové. Pojď s námi snít...

Princezna: Snít...

Vtáhnou Gerdu mezi sebe a houpací postel se s nimi rozhoupá.

*Herec a herečka zpívají **PÍSEŇ O SNĚNÍ***

Sen má tu moc
že v okamžení
život se změní
a den je noc

Makové květy
zmámí tě dočista
líbaj' tě na ústa
čas sladce letí

Rána jdou do nocí
a noci do rána
než je hra dohrána
máš vše v své moci

Život je lež
Když zavřeš oči
tak se svět točí
jen jak ty chceš...

Gerda se vzpamatuje, otřepa a seskočí

Gerda: Snad je to krásné - ale já chci žít. Opravdu žít. S Kajem a starostmi.
Nezlobte se, půjdu.

Princ: Ach, škoda! Mohli jsme snít ve třech.

Princezna: Jdi si, jdi! - ale pěšky ne - to bolí.

Princ: Dáme ti kočár.

Princezna: A nové boty.

Gerda: Nashledanou. A děkuji...

Princ: Sbohem.

Princezna: Necháme si o tobě zdát.

Gerda: Sbohem!

Brána se zavírá a vyjíždí kočár s Gerdou v zlatých botkách.

*Herec a herečka zpívají píseň **JEDE KOČÁR***

Jede kočár zahradou
klapy - klapy - klap
jede s dobrou náladou
nic nemůže se stát

Jede kočár kolem pole,
je to jako sen,
teď nahoře, teď zas dole,
čert starosti vem!

Na scéně les.

Jede kočár v temném lese,
div z nás duši nevytřese.

Děvčátko: Tak dobrá. Ale jestli ji nedovezeš... (*zašermuje sobovi nožem před nose*)

Gerda: Ty jsi tak hodná! Děkuju ti. Všichni jsou tak hodní! Děkuju vám, holoubci, děkuju, sobe.

Les se zavře, Gerda vyjíždí na sobovi. Začíná sněžit.

Herec a herečka zpívají píseň ZA HORY, ZA DOLY I

Za hory, za doly,
mé zlaté parohy
teď mě nesou
Kopýtek klapání
starosti zahání
líp je ve dvou

Zima už začíná
sníh padá do klína
kdo by se bál?
Za hory, za doly,
mé zlaté parohy,
neste mě dál!

Na scéně chalupa v lese. Gerda přijede na sobovi, seskočí, zaklepe - vrátka se pootevrou a povykoukne Finka

Finka: Pojdte honem dovnitř, ať neuteče teplo! (*a vtáhne je dovnitř - scéna se otevírá: Finka stojí u pece a míchá jídlo.*)

Finka: Kam vás sem čerti nesou v takové sibiři? (*vítr foukne sněh oknem*) Zavři okno! Ještě mi vyhasne oheň!

Gerda: Nezlob se na soba. Ten za nic nemůže

Sob: A nevyháněj Gerdu - hledá svého přítele Kaje.

Gerda: Jdeme k Sněhové královně.

Vítr foukne oknem sněh.

Finka: Zavři okno! - K Sněhové královně? Koho zasáhne její vločka, zoškliví se mu svět. Na koho dýchne, zamiluje se jen do její hladné krásy. Koho políbí zchladne mu srdce. Nezačínajte si se Sněhovou královnou!

Gerda: To ona si začala. Vzala mi Kaje, chlapce, který mi dával růže. Musím se k ní dostat.

Vítr foukne oknem sněh.

Finka: Zavři okno! - Nevíš o čem mluvíš. Sněhová královna je daleko. Strašně daleko. Za skalami a za pustinou plnou vlků. Malé děvčátko to nemůže dokázat. Zůstaň a pojez se mnou rybu.

Gerda: Ne, musím zachránit Kaje.

Finka: Jak chceš. Jděte k mé sestře Laponce. Žije až na konci světa, tam kde začíná polární kruh. Ta vám jistě poradí. Mnoho štěstí.

Gerda: Děkuji.

Otevrou se dveře - vítr zafičí místností a sob s Gerdou jedou sněhovou vichřicí.

Herec a herečka zpívají píseň ZA HORY, ZA DOLY II

Za hory, za doly,
mé zlaté parohy

zimou se třesou
Úzko je člověku
někdy až do breku
jedu bílou tmou

Sníh padá na skály,
hvězdy se schovaly,
kdo by se smál?
Za hory, za doly,
mé zlaté parohy,
co bude dál?

Na scéně chaloupka ve skalách

Sob přijede se spící Gerdu; když zastaví, Gerda se z něj sveze na zem a spí tam. Sob zatuká kopýtkem a Laponka otevře vrátka. Čas od času zaduje vítr a škvírkou v okénku dovnitř vlítne sníh.

Laponka *při otvírání*: Koho to sem čerti...

Sob: Pssst! (*ukazuje na Gerdu*)

Laponka: A koho to neseš ty?

Sob: Nesu malou Gerdu - hledá svého přítele Kaje, kterého jí vzala Sněhová královna.

Laponka *vykřikne*: Sněhová královna?!

Zaduje vítr a vefoukne sníh.

Sob: Pssst! Zavřu okno.

Laponka: Nenamáhej se, je zavřené. (*šeptem*;) Sněhová královna nikdy nic nevydá bez boje.

Sob: Jsi stará jako skály a moudrá jako sovy. Víš, který vítr kam běží a znáš prý kouzla. Uvař tomuhle děvčátku nápoj, který mu dá sílu dvanácti mužů, aby přemohlo Sněhovou královnou!

Laponka *se zasměje*: Sílu dvanácti mužů... To by toho asi zmoхла!

Zaduje vítr a vefoukne sníh.

Sob: Zavřu okno.

Laponka: Nenamáhej se, je zavřené.

Sob: Pomůžeš?

Laponka: Kaj je opravdu u Sněhové královny. Má tam všeho dost. Pohodlí, bohatství, nač si vzpomene. Obdivuje ledovou krásu, zbožňuje Sněhovou královnou.

Zaduje vítr a vefoukne sníh.

Sob: Zavřu okno.

Laponka: Nenamáhej se, je zavřené. To všechno ta vložka. Už ji má i v srdci.

Sob: Ale copak nemůžeš dát Gerdě něco, aby měla moc nade vším?

Laponka: Nemohu jí dát větší moc, nežli už má. Což nevidíš, jak ji lidé i zvířata pomáhají sloužit? Nevidíš, jak daleko se dostala pěšky a bosa. Má ve svém srdci víc síly než my dva dohromady. Jen ona sama může pomoci sobě i Kajovi. Dvě míle odtud začíná země Sněhové královny. Zanes Gerdu k poslednímu stromu a rychle uteč. Dál musí sama.

Zavane vítr s vložkami, sfoukne svíčku a zabouchne vrata, která zmizí.

Sob a Gerda jedou po holé pláni za melodie předchozí písně a vytí vlků. Po objetí kruhu se zastaví, Gerda sestoupí.

Sob: Sbohem.

Gerda: Sbohem.

Sob ji políbí, Gerda ho obejme a sob odcválá:

Sob: A hodně štěstí!

Začíná čím dál silněji svištět mrazivý vítr. Gerda se otočí dozadu a rozpoutá narůstající vánice, z níž se zhmotňuje čím dál větší, přibližující se Sněhová královna. Nakonec vše utne.

Gerda: Sněhová královno, vrať mi Kaje! Je můj!

Královna *výsměšně, studeně*: Vítám tě, Gerdo! Odveď si Kaje, když myslíš, že s tebou bude chtít jít (do vašich domečků z prkýnek a hadrů. Když si na tebe vzpomene! - Chachachacha! - Ale pochybuji o tom. Kaj má totiž r o z u m !

Vzadu se objeví prací zaujatý Kaj, který na zemi cosi sestavuje:

Kaj: Tak - a tak... Nejde to!

Gerda *radostně*: Přece jsem tě našla! - Kaji, co to děláš?

Kaj *aniž na Gerdu pohlédne*: Musím sestavit z ledových ker slovo štěstí. Když se mi to podaří, Sněhová královna mě potřetí políbí a budu u ní moci zůstat navždycky. (*vztekle*) Ale nejde to! Pořád to nejde!

Gerda: Kaji, copak si mě už nepamatuješ?

Kaj *sestavuje dál*: Nevím. Nemám čas. Musím pracovat rychle. Neznám tě.

Gerda: Kaji...

Kaj: Kloužou, pořád kloužou!

Gerda *zapláče*: Kaji...!

...a přitom jí vypadne růže z ruky do Kajových kostek ledu - Kaj se zarazí, strne:

Kaj: Růže! Kde se tu vzala růže? Takovou měla... Takovou jsem dostal... Takovou jsem dal GERDĚ! Gerdo! Má milá Gerdo! Jaké ŠTĚSTÍ!

Sněhová královna zařve - zaječí a vypaří se.

*Herec a herečka zpívají píseň **CESTY II***

Cesty vedou sem a tam
nahoru a dolů
nejkrásnější cesta vede
vždycky zpátky domů

Někde je zatáčka
jinde to jde z kopce
hrajeme a zpíváme
ať poslouchá, kdo chce!

Slunce nám nevadí,
déšť, ani hlad,
člověk si poradí
hlavně mít rád!

Z repertoáru Divadelní společnosti Kejklíř Praha, 1997

KNIHY

Dovolujeme si Vám nabídnout několik svěžích dílek (včetně zbrusu nových, právě vyšlých), vydaných DDD, jež zaujmou jak milovníky divadla, a literatury, tak všechny, kdo mají co do činění s dětmi:

CO SKRÝVÁ TEXT - Dramaturgicko-režijní úvahy nad oblíbenými literárními předlohami divadla pro děti, dětského a mladého divadla. Kniha obsahuje komentáře k čtyřiceti nejčastěji inscenovaným prózám a hrám: lidovým pohádkám, pohádkám H. Ch. Andersena, K. Čapka, P. Grovese, J. Koláře, K. Masaa a M. Slavíka, M. Mašatové, A. A. Milneho, T. Pěkného, Antoina de Saint Exupéry, J. Thurbera a J. Wericha, povídkám R. Bradburyho, B. Jacquese, A. Lindgrenové či Sakiho, novelám V. Dyka, W. Saroyana a O. Wilda, baladám K. J. Erbena a R. Jefferse i hrám tzv. lidových loutkářů. Úvahy se zabývají jak obsahovými stránkami předloh (téma, postavy, motivy...), tak jejich zvláštnostmi formálními i předpoklady pro divadelní uchopení. Ukazuje prakticky inscenátorům, na čem je ten který text založen, co hrozí při porušení jeho stěžejních prvků, co by nemělo být opomínuto, čemu je třeba se vyhnout a co naopak musí být řešeno při inscenační práci jinak, jaké jsou základní stavební kameny a funkční vztahy, přednosti a nebezpečí, potence a impotence těchto textů. Protože jde o obecné dramaturgické problémy textů pro divadlo vůbec, o zákonitosti vztahu literárního textu a inscenační praxe, o zákonitosti literatury a zákonitosti divadla, může publikace sloužit jak jako příspěvek k inscenování komentovaných titulů, tak jako učebnice uvažování o divadle a jeho dramaturgických předpokladech obecně. Napsal Luděk Richter, 128 stran, 60 Kč.

HERECTVÍ S LOUTKOU - Léta očekávaný knižní hit dlouholetého protagonisty a druhdy ředitele Východočeského loutkového divadla DRÁK v Hradci Králové a známého loutkářského všeuměla Jana Dvořáka. Z obsahu: umělecké citění, pozorovací smysl, představitivost a fantazie, hravost, cit pro hmotu a fyziku, pro výtvarnost, pro hudbu a rytmus, smysl pro humor, komediální talent, pohyb, zrak, sluch, hmat, čich, chuť, loutky spodové, maňásci, maroty, javajky, loutky hůlkové, marionety, loutky plošné, stínohra, loutky kombinované, divadlo masek, herec a loutka, černé divadlo, věci, předměty, objekty, manekýn, mechanická divadla. Napsal Jan V. Dvořák, 100 stran, 72 barevných koláží, 100 Kč.

HŘÍČKY, HRY A SCÉNÁŘE pro starší a pokročilé - Výběr deseti textů, které Luděk Richter v posledních třiceti letech připravil pro soubory, jež vedl a režíroval - pro pražské Paraple, prachatický soubor Jentak a pražský Klíč či Kejkliř: Obloha věčně modrá, vášně věčně krvavé (Markéta Lazarová), Balada o Tristanovi a Isoldě aneb Osude..., Hanýsek čili Člověk, Actus vánoční, Kichotání neboli Komédie pimperlová o Donu Kichotovi zcela nová, Kuře na rožni, Havlíčkův návrat, Několik příběhů z doby, kdy se v Čechách zakládala města, Čech všude bratra má aneb Žižka pod hradem Rábí čili Svítá a Johannes doktor Faust. Jde o texty autorského divadla, v němž ústřední není nutně autorství předlohy, ale autorství jejího uchopení, autorství vycházející z volby prostředků, počínajících už způsobem, jak se „vypráví“, a výsledkem (podaří-li se) je vlastní, autorské sdělení. Texty mohou být předlohou k inscenování nebo inspirací, dovolí nahlédnout do způsobu inscenační práce, potěší pamětníky či nabídnou obyčejné potěšení z četby. 160 stran, 60 Kč

O DIVADLE (nejen) PRO DĚTI - Souhrn úvah je seřazen podle témat, jimiž se zabírají. Jde o témata natolik různorodá, jako je různorodý okruh čtenářů, jimž jsou určena: od divadelníků přes rodiče a učitele až po pořadatele, teoretiky a kritiky - kteří

jsou všichni také a především úplně normálními, nezaškatulkovatelnými lidmi: O divadle a tvorbě, O těch, co ho dělají, O dětech a divácích vůbec, O rodičích, škole a učitelích, O pořadatelích a hodnotách a O poznávání divadla, festivalech a kritikách. Přemýšlivé počtení jako námět k přemýšlení. Napsal Luděk Richter, 132 stran, publikaci lze získat při nákupu knih DDD v ceně od 200 Kč zdarma jako dárek, nebo samostatně za 45 Kč.

OD PŘEDMĚTU K LOUTCE, OD LOUTKY K DIVADLU - Již druhé vydání dvanacti kapitol o vzniku a možnostech výpovědi loutky a loutkou vede čtenáře cestou her, cvičení i přístupného teoretického výkladu od samotných počátků práce s předmětem až k plnohodnotnému uplatnění loutky v divadelní inscenaci. Velké množství fotografií a kreseb pomáhá vysvětlit probíraná témata a může být i další inspirací. Publikace je vhodná jak pro rodiče a učitele dramatické výchovy, tak pro ty, kdo dělají loutkové divadlo amatérsky či profesionálně. Z obsahu: může předmět něco říci tím, že je, kde je, jak je a jaký je, jak lze použít předměty na jevišti, jaké téma nabízí materiál a funkce loutky, co vnáší asociace různých druhů loutek, jaký význam má její ikoničnost, jak z předmětu vzniká loutka, co přináší mizanscéna, co metafora a jak se loutka může stát prostředkem sdělení... Teorie, praxe, hry a cvičení. Napsal Luděk Richter, 56 stran, 35 Kč.

50 LOUTKÁŘSKÝCH CHRUDIMÍ - Publikace obsahuje vše, co se dá o špičkovém amatérském loutkářství posledních padesáti let zjistit. Od faktografických údajů o všech 988 uvedených inscenacích z celé České, ba Československé republiky a zahraničí, jejich aktérech, seminářích, porotcích a udělených cenách, přes glosy, zajímavosti a postřehy dokumentující vývoj loutkářství až po medailony 43 souborů a 74 osobností, jež utvářely naše loutkové divadlo, odborná shrnutí jednotlivých etap a ucelený pohled na průběh celého půlstoletí českého loutkářství z pera E. Kolára, M. Česala, J. Císaře a dalších předních odborníků, jakož i seznam všech zúčastněných souborů a jejich inscenací. Napsal Luděk Richter, 210 stran, 168 fotografií a reprodukce všech plakátů LCH, 35 Kč.

POHÁDKA... ..A DIVADLO - Pohádka je nejoblíbenější žánr předškolních a raně školních dětí, setkávají se s ní rodiče i učitelé, je častou látkou divadelní práce dětských souborů i souborů dospělých, hrajících pro děti. Je tedy dobře něco o ní vědět. Publikace začíná tím, z čeho pohádka vznikla ve folklorním prostředí a co určilo její podobu, obsah i formu. Velkou pozornost věnuje tomu, jaká pohádka je. Co je její podstatou. Jaké má vlastnosti. Co je jejím obsahem a jaký má smysl. Co člověku dává a v čem je blízká dnešnímu dítěti. To vše směřuje k otázce, jaké jsou zákonitosti, podmínky, překážky a nebezpečí její proměny z vyprávění na četbu, rozhlasovou či televizní hru, film nebo divadlo. Práce se zabývá lidovou pohádkou, především českou, a i když mnohé z toho platí i o všech ostatních druzích či žánrech pohádek, zaměřuje se především na pohádku kouzelnou neboli fantastickou. **CO JE CO V POHÁDCE** (Pohádkové reálie) - Abecedně řazený „slovníček“ přibližuje významy nejčastějších pohádkových reálií: postav skutečných i fantastických, lidí, zvířat, předmětů, prostředí, činností, stavů a dalších motivů. Díky tomu je možné pochopit často úplně nové stránky pohádek do nečekané hloubky. **OD POHÁDKY... ..K POHÁDCE** (Od literatury k divadlu) - Praktické pokračování publikací Pohádka... ..a divadlo a Co je co v pohádce (Pohádkové reálie) ukazuje cestu od literární předlohy k divadelnímu scénáři na jedné konkrétní pohádce - Erbenových Třech zlatých vlasech děda Vševěda. Začíná ukázkami devíti různých variant této pohádky, následuje pohádka K. J. Erbena, jeho pohled na ni a pak už podrobný rozbor vlastností této předlohy, tvorba dramaturgicko-režijní koncepce a hledání prostředků a konečně podrobná cesta od předlohy ke scénáři. Přístupně jsou zde vysvětleny všechny pro inscenátora důležité informace týkající se děje, času, mís-

ta, postav, tématu, důležitých motivů, kompozice, syžetu, žánru, stylu a jazyka, vhodného druhu divadla, řešení technických klíčových bodů a dalších významných motivů. Napsal Luděk Richter, 248 stran, 95 Kč. Všechny tři publikace o pohádce napsal Luděk Richter, 248 stran, komplet 150 Kč.

PRAKTICKÁ DRAMATURGIE V KOSTCE - Publikace seznamuje zájemce se základy divadelní tvorby. Na přehledně vyloženém teoretickém základu s jasným směřováním do inscenační praxe, podloženým řadou konkrétních příkladů a dokladů, se čtenář dozví, jak vypadá proces vzniku divadelní inscenace a jak se na ní podílejí jednotlivé složky, jaký je smysl a obsah dramaturgie a jednotlivé kroky dramaturgovy práce: z čeho vybírá, jaká jsou kritéria výběru, co a jak by měl probrat při poznávání předlohy, jak na základě tohoto poznání vytvořit dramaturgicko-režijní koncepci a konečně jak dle ní upravit text pro inscenaci. Napsal Luděk Richter, 60 stran, 48 fotografií, 68 kreseb, 59 Kč.

PRAKTICKÝ DIVADELNÍ SLOVNÍK

K tomu, aby se byli jen dva lidé domluvili, musí mít nějaký společný „jazyk“. Má-li to být o divadle, potřebují znát terminologii. Jazyk je nástrojem nejen dorozumění, ale i přemýšlení a teoretická znalost divadla je pomocníkem při zlepšování jeho kvality praktické. A kdo nežije ve víře, že umění je jen věc „srdce“, náhlých inspirací a intuitivních vznětů, potřebuje při divadelní práci i přemýšlet. Když nás múzy líbají a dílo vzniká „samó“, děkujeme nebi. Ale co když zrovna nelíbají a nevzniká? Máme si lehnout a počkat, až přiletí? Nebo zkusit múzy probudit, přilákat, nasměrovat? Například přemýšlením. Právě vydaný praktický divadelní slovník míří ke každému, kdo má o komunikaci a tvorbu zájem: k amatérům i profesionálům, k studentům středních a vysokých škol i k žákům základních uměleckých škol, k divadlu hereckému i loutkovému, mluvenému, zpívanému, pohybovému i výtvarnému. Větší prostor tu mají problémy, které mají praktický rozměr, mohou být inspirací či pomocí při inscenační práci. Je tu i řada termínů obecných, s divadlem však souvisejících a v tvorbě i diskusích o ní se často vyskytujících, termíny z uměleckých oborů divadlu blízkých, z dramatické výchovy, z psychologie a dalších společenských věd, divadla se dotýkajících a z jeho hlediska vždy nahlédnutých. Napsal Luděk Richter, 208 stran, 180 Kč.

Knihy vydané zčásti za přispění Ministerstva kultury ČR lze získat na adrese: DOBRÉ DIVADLO DĚTEM - Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež, Chopinova 2, 120 00 Praha 2: 222 726 335, e-mail: osDDD@seznam.cz

RECENZE

ALFA Plzeň: Amberville, aneb drsné město hebkých plyšáků (autoři T. Davys, M. Pivovar, režie R. Lipus)

Cítace uměleckých děl či prvků reality, jejich propojování, variování, recyklování a synkretismus různorodých, neslučitelných jevů je jedním z hlavních znaků postmoderny. Postmoderní přepisy - ať už myšlené vážně nebo v parodickém či travestickém pojetí - jsou v módě už řadu let. Jen pražské Buchty a loutky už vyrobily šest či sedm divadelních „re-maků“ různých filmů, s oblibou užívá této cesty i Jiří Jelínek, Jakub Vašíček a mnoho dalších. A protože žijeme v cool době, jde často o látky značně drsné, akční, kriminální, thrillerové či hororové.

Plzeňská Alfa si něco podobného vyzkoušela v několika inscenacích - nejvýrazněji v Jamesi Blondovi a teď i v Amberville. Přečteme-li si v programu, že jde o „kombinaci

pohádky pro děti“ (co je tou pohádkou a v čem pro děti - že jsou jejími hrdiny plyšáci? - ale těmi se to už řadu let hemží v polovině loutkářských inscenací, směřujících spíše k dospělým) „a drsné školy Raymonda Chandlera, Dashiella Hammeta či Rose Mcdonalda“, nemůžeme si nevzpomenout na antickou Válku žab a myši (Batrachomyomachia). Jenže tam jde o zjevnou parodii, jejímž cílem je ukázat přepjaté hrdinství reků od Tróje jako směšné naparování. Kdežto Amberville je (po Jamesi Blondovi) už druhá inscenace Alfy, u níž nevím, o co vlastně inscenátorům šlo, o jaký žánr usilovali a tedy jak sdělení inscenace chápat. Má to být parodie, která ukazuje směšnost parodované materie - v daném případě kriminálního thrilleru, nebo jde o to právě v něm se vyžít, porochnat, prostě si ho taky užít a grotesknost je spíše nezáměrným doprovodným jevem? Neboli mám se předváděnému smát, děsit se ho či je snad brát jako věcnou informaci o vztazích mezi lidmi?

Inszenátoři v programu uvádějí, že při četbě „po celou dobu zůstává nezodpovězená otázka, jak to autor s plyšáky vlastně mysl...“ Budiž. Ale u toho inscenátor - nejme dramaturg s režisérem - nemůže zůstat. Představa, že předlohu stačí jen zahrát „tak, jak je“, neboť je v ní vše už obsaženo, je mylná. Rozvedu-li volně myšlenky Romana Ingardena, věc se má přibližně takto:

Autor-spisovatel na základě konkrétní představy formuje své sdělení do ucelené, úplné, uzavřené knihy, obsahující i zamýšlený úhel pohledu (tedy žánr), téma a smysl.

Tato kniha je však ve své objektivní podobě pro čtenáře dílem neúplným, otevřeným, s řadou míst nedourčenosti, nedopovězenosti; to platí o nespočtu podrobností (třeba co do vzhledu postav, jejich způsobu pohybu či letory), detailních motivacích, žánrovém dourčení... - a ve výsledku i o přesném smyslu celku. Čtenář tedy musí nejen porozumět tomu, co autor sděluje explicitně (dostane-li příliš mezerovité, nesouvislé informace, neporozumí a ztratí o dílo zájem), ale na základě vlastních znalostí a zkušeností také doplňuje, zpřesňuje, konkretizuje to, co v díle výslovně není, ale co tu implicitně lze předpokládat, co tu být může, neboť tomu fakta neodporují. Tak si vytváří svou ucelenou, víceméně uzavřenou představu - interpretaci vnímaného díla, dává mu zcela určitý význam.

Je-li oním čtenářem budoucí autor-inscenátor, musí takto poznané, interpretované sdělení opět zformulovat do podoby inscenace, která je záměrným a tudíž interpretovatelným uceleným dílem. To bude ve své objektivní podobě pro diváka opět otevřenou „knihou“ s řadou míst nedourčenosti, jež si teprve sám divák na základě vlastních znalostí a zkušeností doplní, zpřesní, konkretizuje a vytvoří si tak ucelenou, víceméně uzavřenou představu - interpretaci vnímaného díla...

Prostě inscenátor, stejně jako autor, musí vědět, co chce, čemu vytváří přinejmenším půdorys. To je podstatou uvědomělé, smysluplné inscenační práce. Umění je záležitost intencionální, a je otázka, zda do něj patří i zcela nahodilé, nezáměrné výrony - neboť pak by mohl být umělcem i pták, který za letu utrousí na list papíru, nebo Martina Navrátilová, která pinká do barvou nasáklých míčků o plátno; v obou případech jde o náhodu, v tom druhém s přídavkem mystického fluida dotyku známé osobnosti (asi jako když vidíme židli, na níž si kdysi sedl Napoleon).

V případě Amberville je výsledkem zmíněné žánrové a tudíž i tématické ambivalence pocit až krutého, nereflektovaného cynismu, opulentního až obžerného opájení se možnostmi předvádět surovosti, které by v herecké, filmové realitě sebecoolovatějšího filmu či hereckého divadla těžko kdo překousl: cupování a destrukce plyšáků (jichž jsou zde celé pytle), jejich trhání, řezání, stříhání či mixování jejich utržených údů s reálnými vajíčky a poté smažení na skutečném plynu...

Hlavní problém však není ani tak v míře krutosti (i když i to má svou mez, za níž už nemám chuť přihlížet), jako v její funkci: v tom, zda slouží něčemu jinému, než vyžití se v krutosti.

Snad má někdo potřebu si tak něco vyrovnávat - asi jako při paintballu, když alespoň kulíčkami s barvou mohou někoho odprásknout a odreagovat si tak vnitřní agresi. Nevím však, má-li si člověk každou svou soukromou či intimní potřebu, neukojenost či puzení řešit ve veřejném prostoru a šířit je pomocí divadla. Nebo jde o další stupeň naší cool existence?

Inscenace je pozoruhodnou ukázkou toho, že ne vždy musí loutková nadsázka sloužit k eliminaci naturalismu - někdy ho může naopak umocnit.

Nebudu se ptát, proč se vše odehrává v jakési kuchyni s pračkou uprostřed, ani proč je celá inscenace až hystericky ukřičená. Dodám snad jedině to, že dívat se hodi- nu jen a jen na jednotvárné a mnohdy těžko rozlišitelné plyšáky (tento mor posledních dvaceti let), s nimiž se sotva třepe, je nuda k nepřečkání, ba k nepřežití - zvlášť u souboru, který s loutkami hrát opravdu umí.

ČtĚLO BY SE ZAVZŘÍT S NERUDOU: když jsme vyšli z divadla, byla tma. (LR)

DIVADÝLKO KUBA Pizeň: Není drak jako drak (autoři F. Kaska, P. a D. Mládovi, režie P. Mlád)

Tři autorské pohádky o dracích hraje soubor pro děti mladšího školního věku s vtipem a radostí na straně jeviště i hlediště. Pohádka první nás seznamuje s princeznou, která je tak zlobivá, že své královské rodiče přiměje k hledání pomoci při její výchově. Náhodou strýček mnich, který je navíc bylinkář a trochu i kouzelník způsobí princeznu nečekanou proměnu. Všichni dospělí se těší, jak se princezna polepší, ale stane se něco docela jiného... Tahle pohádka je trochu převrácená, ale žádná pohádková pravidla neporušuje, jen se jinak chápe zaběhnutých pohádkových principů. Druhá - výtvarně zajímavá, kratinká jakási pohádková mezihra vypráví o poprasku, který v zámku i podzámčí způsobí zpráva o drakovi. Nakonec se ale ukáže, že tento drak není nijak nebezpečný. Třetí pohádka nám ukazuje zrození draka z dračího vejce, jeho přátelství s princeznou a jeho šikovné využití k sňatku princezny s tím, koho má ráda. Představení je z těch moderních pohádek, které rádi přijmeme za své a radujeme se z vtipného a neotřelého řešení konfliktů stejně jako děti. Ty jásají ještě nad něčím, co je pro soubor Divadýlka Kuba charakteristické a tím jsou divadelní kouzla. Drobná i ta náročnější se odehrávají před zraky dětí a ty se ptají: „Jú, jak tohle udělali?“ A přítomní pedagogové rádi odpovídají: „To je přece kouzlo“.

Představení Není drak jako drak mohu doporučit všem mateřským i základním školám protože je veselé, pestré, hravé, příjemně výtvarně řešené. Ke stálým kvalitám souboru pak patří: výrazná jevištní řeč, krásné vedení loutek, nápaditost, tvořivost a souznění s diváky. (JF)

AUTOŘI PŘÍSPĚVKŮ:

ID - Iveta DŘÍZHALOVÁ, absolventka KVD DAMU Praha

JF - Jiřka FOJTÍKOVÁ, učitelka ZŠ, Praha

AH - Azalka HORÁČKOVÁ, emeritní učitelka a zástupkyně ředitele ZŠ Liberec

JK - Jana KŘENKOVÁ, emeritní učitelka LDO ZUŠ, Žďár nad Sázavou

PN - Pavel NĚMEČEK, ředitel a lektor Sdružení D, Olomouc

BP - Bohumila PLESNÍKOVÁ, učitelka LDO ZUŠ, Valašské Meziříčí

LR - Luděk RICHTER, režisér, divadelní teoretik, absolvent FF UK a DAMU, Praha

PS - Pavlína SLAVÍKOVÁ, studentka Jihočeské univerzity a maminka

DW - Daniela WEISSOVÁ, loutkářka, Čmukaři Turnov